

TEMA
Sundhedspleje
og fædre

”Tre kommuner har sammen med Socialt Udviklingscenter SUS udviklet et gruppe-tilbud rettet mod fædre i småbørnsfamilier, der af forskellige årsager oplever det at blive far mere udfordrende end forventet.”

JVF. URSULA HOFELDT OG IDA STORM, CENTER FOR BØRNELIV, OG
ANNA MOLLERUP, SOCIALT UDVIKLINGSCENTER SUS

Sundhedsplejersken

Nr. 02 | april 2019 | årgang 41

FAMILIER I SÅRBARE SITUATIONER – FORÆLDRENE PERSPEKTIV

CATJA NILSSON OG RIKKE SCHRADER, BEGGE ER ANTROPOLOGER OG ARBEJDER I RESEARCHFIRMAET MAPLE (TEKST)
MILLE STENGÅRD (FOTO) SOFIE KAMPMARK (ILLUSTRATION)

30 småbørnsfamilier har i studiet 'Familier i sårbare situationer' givet et sjældent indblik i deres hverdag, og de udfordringer forælderrollen kan give. Det har givet ny viden om, hvordan offentlige og civilsamfundsindsatser bedre kan møde og støtte familierne. Studiet blev offentliggjort den 23. januar 2019 i forbindelse med Småbørnsløftets konference om,

hvordan familieindsatser kan styrke den tidlige indsats.

De store udfordringer for støtte handler om opfattelsen af sårbarhed og om relationen til fagpersoner

Helt overordnet set viser studiet, at de væsentlige barrierer dels handler om, hvordan sårbarhed opfattes – både i

systemets strukturer, blandt fagpersoner og hos familierne selv – og dels om familiernes relation til fagpersoner. Studiet har resulteret i tre hovedindsigter, som vi kort beskriver her.

1. Situationen er sårbar
Både familier og fagpersoner giver udtryk for, at det at blive forældre

i sig selv er en sårbar situation. Det er en livsomvæltning at blive forældre, og det kan være et svært skifte. Sårbarhed er noget, alle familier oplever på forskellige tidspunkter i livet. Derfor skal det anskues som noget periodisk og ikke en permanent tilstand – det er en sårbar situation, og dermed noget familier kan bevæge sig videre fra.

Familierne i sårbare situationer – som vi også kalder gråzone-familier – spænder vidt, og de er en gruppe med mange nuancer og forskellige behov og udfordringer ift. at blive tilbudt og modtage

støtte. Fælles for alle familierne er, at de ønsker at blive mødt, hvor de er i dag. Det vil sige at blive set og forstået i deres nuværende situation. Når forældrene oplever at blive mødt med forudindtaget udgør det en barriere for at tage imod støtte. Det kan være en ung mor, der ikke vil dømmes på sin fortid med anbringelser i egen opvækst, eller et umiddelbart ressourcestærkt par med gode jobs og et flot hjem, der har behov for anerkendelse af deres sårbarhed og brug for støtte i skiftet til at blive en familie.

Gråzone-familierne er ofte svære at rubricere i forhold til de nuværende muligheder for støtte og tilbud; nogle sårbarheder kan være svære at få øje på og andre passer ikke i de eksisterende støtte-kategorier. Lotte, en mor, fortæller eksempelvis: "Jeg oplever bare, altså familier som os, som er lidt i det der grænseland mellem at være, altså vi har behov for noget hjælp, men vi er ikke en paragraf et-eller-andet, der kan udløse den her hjælp." Både familier og fagpersoner oplever at vente på, at familien kan puttes i en kasse, og derfor er der risiko for, at familierne ikke tilbydes den rette støtte i tide.

2. Erkendelsen er svær

Et gennemgående træk blandt forældrene er, at drømmen om det gode familieliv er stærk. Det handler om at give sine børn den trygge opvækst, som man selv har eller ikke har oplevet, og om forestillinger om, hvordan familielivet vil blive. For mange af familierne i sårbare situationer stemmer drømmen dog ikke overens med oplevelsen af at blive forældre. Skiftet til at blive forældre beskrives som overvældende, stressende, kaotisk og ensomt, og kan ende i større eller mindre kriser. ↘

Julie er 21 år og bor sammen med sin kæreste og lille datter på knap en måned. Julie har været anbragt fra hun var 11 år og beskriver, at hun har oplevet mange svigt gennem sin opvækst. Julie har tegnet forløbet under sin graviditet og frem til kort efter datterens fødsel. På grund af Julies historik blev der oprettet en børnefaglig undersøgelse til den første jordemodersamtale i Julies graviditet. Julie fortæller: "Jeg har forsøgt at tegne mine følelser. Dengang underretningen kom på tale (rød farve), til at starte med var jeg så vred. Jeg kunne ikke komme ud af den følelse. Min kontaktperson får mig talt lidt til fornuft (orange farve). Da jeg så var færdig med at være vred, blev jeg fuldstændig opgivende (sort farve). Jeg vidste ikke hvad det indebar – skal vi for eksempel på mor-barn-hjem? Det har jeg bare ikke lyst til. Vi kan godt! Så kom jeg lidt ud af den sorte følelse, men vidste ikke, hvad jeg skulle gøre. (...) Og så endte vi med afgørelsen, det er så den grønne. Det har været en lang proces, og det har været hårdt. Men nu fylder den bare (grøn farve), og det er bare mega godt. Vi er høje på lykke."

Familierne har tegnet situationen, hvor de blev tilbudt støtte eller oplevede et behov for støtte. Her forklarer Maja, en mor, om sin tegning: "Jeg synes egentlig, at den der ildebrand, den startede nærmest, fra da han kom. Det blev slået i stykker, hele den illusion om det hyggelige, som vi havde talt om. Jeg var helt ensom. Jeg troede, at jeg kunne ændre det. At jeg kunne gøre et eller andet, så jeg kunne slukke for det der, vi ikke kunne kontrollere."

Catja Nilsson

Rikke Schrader

Catja Nilsson og Rikke Schrader er begge antropologer og senior-konsulenter hos researchfirmaet Maple. Artiklen bygger på Maples studie 'Familier i sårbare situationer', der er udført af Catja og Rikke samt Johanne Staugaard Johansen og Thea Refsgaard.

I den periode føler mange af forældrene sig utilstrækkelige og som dårlige forældre – ofte fordi de har en opfattelse af, at forældreskab er en naturlighed: en opgave og rolle de bør kunne klare.

Derfor opfatter forældrene støtte som noget ekstra og unormalt, og for mange er behovet for støtte et tabu. Det betyder, at det kan være en svær erkendelse, at man som familie har brug for hjælp. Mange forældre beskriver en indre kamp, der dels handler om erkendelsen, men også om frygten for at blive 'stemplet' af omverdenen som svag eller som en dårlig mor eller far.

Dog længes familierne i sårbare situationer efter at kunne spejle sig i andre familier med lignende behov og udfordringer, og når forældrene er blevet en del af et støttetilbud, beskriver mange det som befriende og trygt for eksempel at kunne dele erfaringer, tanker og følelser med andre forældre og at kunne læne sig opad kompetente fagpersoner.

3. Frygten for konsekvenser

I studiet så vi også, at den gode relation mellem familier og fagpersoner er afgørende for vellykket støtte. Både familier og fagpersoner kendetegner den gode relation ved blandt andet rummelighed, ærlighed og at have nogen på ens side.

Fagpersonerne er bevidste om deres dobbeltrolle, hvor de på den ene side er forældrenes allierede, og på den anden side har barnets tarv som højeste prioritet. Derfor er der stort fokus på at balancere denne dobbeltrolle ift. familierne. Her hersker der en opfattelse af, at særligt jordemødre og sundhedsplejersker går fri af at blive opfattet som en del af myndighederne.

Men relationen er skrøbelig, og forældrene er meget opmærksomme og ofte på vagt overfor alle fagpersoner. Når familierne oplever en skjult agenda, overvågning og formynderi, opstår der mistillid og utryghed i relationen. Det kan f.eks. være en oplevelse af, at fagpersoner påtager sig rollen som de 'rigtige voksne', når de kommer ind i hjemmet og roser for almindelig rengøring eller når fagpersonerne på eget initiativ har lavet et ugeskema med opgaver og opfølgning fra fagpersonens side.

"Så kan hun finde på at komme med den der, 'neeej, hvor er her fint! Hold da op, hvor har du nået meget' – det er ligesom om hun taler til mig, som om jeg er et barn, der lige har ryddet op på værelset," fortæller moren Sissel om sin oplevelse af sundhedsplejersken, der kom hjem til hende.

:"MEN RELATIONEN ER SKRØBELIG, OG FORÆLDRENE ER MEGET OPMÆRKSOMME OG OFTE PÅ VAGT OVERFOR ALLE FAGPERSONER"

Når forældrene oplever tvivl eller uklarhed om årsagen til ekstra støtte, så skaber det også utryghed. For eksempel når en mor tilfældigvis via sin mødregruppe opdager, at hun får ekstra besøg fra sundhedsplejersken – her bliver hun på vagt og bekymret for, om der bliver holdt særligt øje med deres familie og hvorfor.

:"HVIS MAN INDEN FOR DE FØRSTE 1.000 DAGE FÅR STØTTET OG HJULPET ISÆR UDSATTE OG SÅRBARE FAMILIER, KAN DET BETYDE EN MARKANT FORSKEL I RESTEN AF OPVÆKSTEN"

Derudover er der blandt familierne en frygt for, hvad der bliver noteret i journalen om deres barn eller dem som forældre. Forældrene er bange for, at journalen vil følge dem og deres barn videre i livet, og at de potentielt altid vil være i 'kommunens sorte bog'.

Det betyder, at familierne frygter konsekvenserne ved at åbne op for fagpersonerne – og den ultimative frygt er, at barnet fjernes. Derfor bliver familierne meget opmærksomme på, hvad de skal og kan dele, og på den måde opstår der en barriere for ærlighed og åbenhed om familiernes situation og egentlige behov for støtte – og dermed bliver det også en barriere for tidlig opsporing og muligheden for, at fagpersonerne kan tilbyde familierne den rette støtte til rette tid.

Familiernes oplevelser i fokus

De første 1.000 dage er afgørende for et lille barns liv, trivsel og udvikling. Hvis man inden for de første 1.000 dage får støttet og hjulpet især udsatte og sårbare familier, kan det betyde en markant forskel i resten af opvæksten⁽¹⁾. Men selvom der i dag er målrettede støttetilbud til familier i sårbare situationer i kommuner og en række organisationer, viser erfaringer også, at en del af disse forældre er svære at nå, og at de kun sjældent eller aldrig tager imod støtten. Derudover er der en del familier, der har et støttebehov,

men som kan være svære at opspore, og som derfor slet ikke bliver tilbudt støtte.

I dette studie har vi undersøgt, hvad årsagen til det skyldes. Gennem sommeren 2018 har vi lavet feltarbejde blandt 30 familier – både gravide og familier med børn fra 0-3 år – og 20 fagprofessionelle inden for småbørnsområdet. Vi har brugt antropologiske metoder som interviews, observationer og tegneøvelser til at få indsigt i deres hverdag og situation. Med studiet ønsker vi at vise familiernes perspektiv og at skildre deres oplevelse af familiens situation, behov og udfordringer, og særligt hvad de oplever som udfordringer og motivation i forhold til at blive tilbudt og at tage imod støtte.

Målgruppen for undersøgelsen er såkaldte gråzone-familier. Det vil sige, at det ikke er familier i meget udsatte situationer med f.eks. massive misbrugsproblemer eller tunge, komplekse sociale og/eller sygdomsmæssige problemstillinger. Det er familier, der selv har oplevet et støttebehov, eller hvor fagpersoner har vurderet, at en tidlig støtte vil være gavnlig for forældrene og barnet.

Formidling via oplæg, rapport og film

Studiet er resulteret i de tre hovedindsigter samt tre tilhørende film med klip fra besøg hos og samtaler med familierne. Rapport og film kan ses og downloades

på Maples hjemmeside: www.maplecph.com/case-egmont-fonden.

Studiet er støttet af Egmont Fonden og er en del af et større fokusområde, der handler om at gøre en forskel for de små børn. Resultaterne skal bidrage til at opfylde Småbørnsløftets mål om: "at de første 1.000 dage af alle børns liv er præget af tryghed og stimulering, så de lige fra fødslen trives og får alsidige muligheder for at lære og udvikle sig."

Derudover er studiet blevet præsenteret ved en workshop om udsatte familiers støttebehov afholdt af Egmont Fonden og Maple, hvor fagpersoner fra hele landet diskuterede og gav respons på indsigterne. Studiet er også blevet præsenteret ved en konference arrangeret af Småbørnsløftet, hvor over 100 løftegivere arbejder for at løfte den tidlige indsats i Danmark, samt for Kvalitetsforum for Dagtilbud, der ledes af Børne- og Socialminister Mai Mercado. ♥

HENVISNING

1. Småbørnsløftet: www.småbørnsløftet.dk